

מנחת דוד

הלכות מעשיות מענייני דיומא
לפי דעת רבותינו השו"ע, הבא"ח הל"ע והאול"צ

הלכות ראש השנה

תקפ"א – דיני חודש אלול

***עי' בגרב"צ** (ח"ד-פ"ב-ה"ד) שכתב שמנהג ירושלים לילך לקברות בערב ר"ח אלול.

שו"ע ס"א: נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות מר"ח אלול ואילך עד יוה"כ. בראש חודש עצמו אין מנהגינו לומר סליחות. (ילקו"י מועדים)

הזמן הראוי ביותר לומר סליחות הוא מחצות הלילה ואילך. ומי שא"א לו לומר סליחות בחצות הלילה יאמר בשעות הבוקר המוקדמות. או לפני תפילת מנחה עד צאת הכוכבים. [אך מזמן צאת הכוכבים עד חצות הלילה - אין לומר סליחות].

***עי' בכה"ח** (בסי' תקפ"א ס"ק י"ג) שכתב מהו הטעם שנוהגים לתקוע בויעבור ה'... וכן בקדיש תתקבל, לפני שאומרים תענו ותערתו מן השמים.

***עי' במשנ"ב** (ס"א ס"ק ד') שכתב שאף היחיד יכול לומר סליחות, ורק ידלג את הי"ג מידות, וכן הבקשות שהן בלשון תרגום. וכ"כ הגרב"צ שאם אין ציבור, רשאי היחיד לומר את כל סדר הסליחות, חוץ מהי"ג מידות, ויפסיק באמירת "כמו שהודעת לעניו מקדם", ויכול לומר אף את הבקשות שהן בלשון ארמי.

*כשאין מניין באמירת "אשרי" ורק אח"כ יש מנין, יש לומר שלושה פס' ואז לומר קדיש.

תקפ"א | דיני ערב ר"ה

בעניין התרת נדרים

***עי' בשערי תשובה** (שם ז') במה שכתב בעניין התרת נדרים. וכ"כ הברכי יוסף (שם כ"א). וכתב הכה"ח: (שם י"ט) שלכן נוהגים לעשות התרה בערב ר"ה, ובערב יוה"כ. (ואנו עושים התרת קללות ששם כלול גם התרת נדרים).

הגרב"צ (פ"א ה"ה) *ויעשו את ההתרה בפני שלושה. וטוב שיעשו בפני עשרה. ועוד כתב (שם-י"א) שאי אפשר למנות שליח. חוץ מאשה שיכולה למנות את בעלה שיתיר נדריה. (ולכתחילה הבעל לא יקבץ את המתירים להושיב אותם). ולכתחילה עדיף שהיא תלך לביהכנ"ס. ובלבד שבעלה לא ישב בין היושבים המתירים לה.

לקבלת העלון בדוא"ל

A0527647148@GMAIL.COM

מפעילות העמותה

כולל יום שלם

כולל ערב

גמ"ח הלוואות לאברכים

קריאת ספרי תהלים

עזרה למשפחות בחגים

מבחנים בפי' השבוע רש"י

בא"ח והליכות עולם

לתרומות

בנק מרכנתיל (17)

סניף: (746) מ"ח: (93342006)

כולל ומוסדות מנחת דוד

ע"ר מס' 580746014

קוד מוסד 20239

להקמת הרשאה לחשבון

כולל ומוסדות מנחת דוד

לתרומות בכרטיס אשראי

/ ביט: נדרים פלוס < כולל

ומוסדות מנחת דוד

לתרומות בטלפון:

055-4021219

כתב ר' חיים פלאגי בספרו מועד לכל חי (י"ב ב') בשבח לימוד התורה בליל ערב ר"ה וכן ביום והביא שייזהר האדם לקרוא בערב ר"ה בחומש מפסוק "והיה כי תבוא" דברים (כ"ו פס' א'), עד "והגר אשר בקרבך" (שם פס' י"א) וכל הקורא פרשה זו הקב"ה מעביר כרוז ברקיע ואומר גביתי מאדם זה כל החובות, ומוחל על חטאתיו.

תענית. / נפילת אפים. / כיבוס, ותספורת. / טבילה. / ללכת לבית הקברות.

שו"ע ס"ב: *שנוהגים להתענות בערב ר"ה. **וכ"כ בבא"ח** (פר' נצבים). **ועי' עוד בבא"ח** (שם) שכתב שהטעם שתקנו להתענות ערב ר"ה כדי שיכנס אדם לעשרת ימי תשובה בהכנעה ושברון לב, כי התענית עושה הכנעה בלב האדם. ורוב הציבור נהגו בתענית זו. **וכ"כ הכה"ח** שיש להתענות. **ועי' עוד בטור** שהביא דברי המדרש תנחומא בפר' אמור (סימן כד) בד"ה ולקחתם לכם - שבזה שמתענים הקב"ה מוחל על שליש מהעונות שאדם חטא, ובצום גדליה נמחלים עוד שליש, ובצום יום הכיפורים נמחלים עוד שליש. **ועי' עוד בגר"צ** (פ"ב ה"א) שכתב שראוי לכל אדם להתענות בערב ר"ה.

וכתב המשנ"ב (ס"ק ט"ז) שא"צ קבלה לתענית, ולא השלמה. **אך עי' בגר"צ** (שם) שכתב שיש לקבל עליו התענית במנחה של יום שלפני הצום.

*ויאמר עננו רק בתפילת מנחה. *ואם הוא חושש שלא יעמוד בתענית יתנה ויאמר, אם אני אומר "מזמור לדוד ה' רועי ..." אני אפסיק את התענית. *ויש להתענות עד צאת הכוכבים. ועי' בפ"ת: וכך נהגו בעולם הישיבות - מחמת חולשת הדורות להתענות עד זמן מנחה גדולה, שהוא חצי שעה אחר חצות. (ויש שמתפללים מנחה לפני).

הרמ"א: ואף אם לא עשה תנאי וישן שנת קבע יכול לאכול לפנות בוקר. (ועיי"ש מה טעמו). **מ"מ עי' בגר"צ** (שם) שכתב שאם ישן שנת קבע אין לו לאכול. ורק לחולה או לחלש התירו, אך בתנאי שעשה תנאי לפני שהלך לישון. **וכתב עוד בהל"ע** (נצבים א') ולענין הלכה - נכון להחמיר בכל השנה שלא לאכול בקומו משנתו קודם עלות השחר. ואם נוהג להתענות בערב ר"ה והתענית קשה עליו ביותר אם לא יאכל קודם עלות השחר מוטב שיעשה התרה על מנהגו להתענות בערב ר"ה שהרי אין תענית זו אלא משנת חסידים ומנהג בעלמא.

שו"ע ס"ג: *אין נופלים על פניהם בערב ר"ה בתפילה. אע"פ שנופלים על פניהם באשמורת בסליחות. *משנ"ב: לכתחילה יש לסיים את הסליחות קודם עמוד השחר, אך אם נמשך אף לאחר עלות, יכול לסיים. **וכ"כ הגר"צ** (שם ה"ד).

הרמ"א: אין תוקעים בערב רה"ש - כדי לערבב את השטן.

שו"ע ס"ד: מכבסים ומסתפרים בערב רה"ש. **משנ"ב:** להראות שאנו בטוחים בחסדו יתברך שיוציא משפטנו. **ועי' בגר"צ** (שם ה"ד) שכתב: שאפשר גם יום קודם. **משנ"ב:** מ"מ לא ילבש בגדי רקמה ומשי, דיהא מורא הדין עליו אלא ילבש בגדים לבנים ונאים.

הרמ"א: נוהגים לטבול בערב רה"ש משום קרי. **וכ"כ בבא"ח** (שם ד'). ועוד כתב שטובלים אף משום תשמיש. ומשום קדושת יו"ט, וכתב שצריך לכוון בטבילות. (א: בשביל טהרה. ב: לתקון הכעס. ג: למתק הדין והגבורה בחסדים. ד: לפשוט מעליו בגדי חול, ותכלה שנה וקללותיה. ה: לקבל עליו הארת קדושת יום הזכרון. ותחל שנה וברכותיה). וכתב המשנ"ב: (תקפ"א ס"ק כ"ו) שלא יקדים לטבול עד שעה קודם חצות.

*אדם שלא יוכל לטבול ייתן עליו ט' קבין מים. [שהם לרא"ח נאה כ 12 וחצי ליטר מים. ולחז"א 21 וחצי ליטר מים]. ואם אין לו כלי אחד המכיל כל התשעה קבין יחלקם לשניים או שלשה כלים, אך יותר משלושה כלים אין מצטרפין. ויזהר לשפוך השני קודם סיום הקילוח הראשון וכן יעשה בשלישי. ואם אף א"ז הוא לא יכול, יטול ידיו מ' פעמים. (וכך הסדר יערה תחילה על יד ימין פעם אחת ויכוון באות הראשונה של שם ע"ב, [שם ע"ב הוא שם הוי"ה במילוי יודי"ן, כך: יו"ד ה"י וי"ו ה"י]. עשר אותיות שמניין כולם יחד הוא ע"ב] וכן פעם אחת על יד שמאל ויכוון באות הראשונה של שם ע"ב, ועוד יערה פעם שניה על יד ימין ויכוון באות השניה של שם ע"ב, וכן פעם שניה על יד שמאל ויכוון באות השניה, וכן על זה הדרך עשרה פעמים, ויחזור ויערה עשרה פעמים בזו אחר זו על ימין, ויכוון בכל פעם באות אחת דעשר אותיות שם ע"ב, ויערה אחר כך עשרה פעמים בזו אחר זו על שמאל ויכוון בהם בעשרה אותיות שם ע"ב על הסדר נמצא סך הכל ארבעים פעמים).

וכתב עוד: שאף הנשים ואפי' הבתולות צריכות לטבול, ויזהרו מכל דבר חציצה. **ועי' בגר"צ** (שם) שכתב שאין לנשים הבתולות לטבול, ועוד: גם הנשואות יש כאלו שכך נהגו.

***הרמ"א:** נוהגים ללכת על הקברות ואל ישים מגמתו נגד המתים, אך יבקש מהקב"ה שייתן לו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר. *וייתן צדקה. *אין ללכת לקבר אחד ב' פעמים ביום. **וכ"כ הבא"ח:** (שם ב') נוהגים לילך בערב רה"ש על הקברות ולומר שם בקשות. ואל ישים מגמתו נגד המתים אלא יתפלל להשם יתברך שיתן לו רחמים בזכותם. ויכול להשתטח על קבר הצדיק ויאמר: הריני מבקש מנפש הצדיק הקבור פה שתתפלל עלי לפני הקדוש ברוך הוא כך וכך... ויש להיזהר בתפילת מנחה של ערב ראש השנה כי היא התפילה האחרונה של השנה. **ועי' בגר"צ** (פ"ב ה"ד) שכתב שהמנהג לילך על הקברות הוא מנהג בני חו"ל, ובא"י לא נהגו כן.

דיני ראש השנה

ת"ר – דיני קידוש, בב' הימים של רה"ש

שו"ע ס"ב: בקידוש ליל שני ילבש בגד חדש או שיניח פרי חדש ויאמר שהחיינו. (משום שי"א שאין לומר שהחיינו ביום השני משום ששני הימים קדושה אחת היא להם). ומ"מ אף אם אין לו, יאמר שהחיינו.

משנ"ב: *מובא בשם הגר"א שאין לאכול ענבים ברה"ש (הטעם ע"פ הסוד).

***עי' בפ"ת:** שהביא שיש לאכול את הפרי שעליו הוא בירך את ההחיינו מיד בגמר הקידוש, לפני הנט"י לסעודה. ואין להפסיק בדברים לאחר הקידוש עד אכילתו.

תקפ"ג – דברים שנוהגים לאכול בערב רה"ש / וסדר תשליך.

שו"ע ס"א: *יהא אדם רגיל לאכול ברה"ש רוביא כרתי סלק תמרים קרא. **הרמ"א:** תפוח מתוק בדבש ורימונים ובשר שמן וכל מני מגדנים. יש שאוכלים דגים (משנ"ב).

*וכשיאכל יאמרה... **משנ"ב:** הביא בשל"ה שיתעורר אדם בתשובה כשיאמר יהי רצון ויתפלל על זה בלב שלם.

***משנ"ב ס"ק ג' -** יש נוהגים לטבל פרוסת המוציא בדבש. **פ"ת:** והכוונה גם בדבש, אבל ודאי שצריך לטבל במלח. [אך עי' בבא"ח בפר' וילך (ד') שכתב שיש מטבלים את הפת בדבש, רק לעניין סעודה מפסקת בערב יוה"כ, אך בהלכ' רה"ש לא כתב דבר זה. ועוד: גם אליבא דהבא"ח (שם) יש לטבל גם במלח].

*יש שנמנעים לבשל ברה"ש כל מיני חומץ. **וכתב הבא"ח:** (שם ה') לא יאכלו ברה"ש דבר חמוץ, ולא תבשיל מבושל בדבר חמוץ ולא יאכלו פירות חמוצים ופרי שלא נגמר בשולו.

***משנ"ב:** וכל הדברים הללו עושים לסימן טוב א"כ פשיטא שיזהר מלכעוס... רק שיהיה שמח לבו ובטוח בה' עם התשובה ומעשים טובים. **וכ"כ הבא"ח** (שם ו') [*יש ליזהר בדיני קדימה בברכות, ועי' לקמן מה הסדר].

***ועוד פסק הבא"ח** (שם ד') שיהיה רגיל בשני הלילות שיהיה על שולחנו בסדר הזה ... (וכ"כ החיד"א שיעשה כך בשני הלילות).

***ועוד כתב הבא"ח:** יש שעושים את הסדר הזה גם ביום רה"ש. (שם - ה') קודם הקידוש ישב ויאמר את הנוסח המובא במחזורים. (פתח אליהו וכו'... בב' הלילות).

ועוד כתב: (שם-ח') שילמד על שולחנו בשני הלילות משנה מסכ' רה"ש. (ונוהגים ללמוד גם לשון הזהר הקדוש המובא במחזורים). **ועי' בגר"ב:** (פ"ג-ה"ב) שכתב שיש לעשות את הסימנים אף בלילה השני. (ולא כתב שיעשה אותם אף ביום).

שו"ע ס"ב: *אוכלים ראש כבש לומר נהיה לראש ולא לזנב וזכר לאילו של יצחק. **משנ"ב:** וטוב יותר לקחת ראש של אייל. ואם אין לו יקח ראש אחר של בהמה או של עוף. **ועי' בגר"ב:** (פ"ג-ג-א) אין לו יקח ראש פרה. או ראש של עגל. או ראש של עוף. או ראש של דג. ואז לא יאמר ותזכור לנו וכו' אך לא יקח ראש של עז. משום שהוא דינא קשיא. **וכ"כ הבא"ח** (ד'). כתב הרמ"א: יש מדקדקים שלא לאכול אגוז. (שהוא בגמטריא חטא).

*סדר אכילת הסימנים: בא"ח / הגר"ב.

עי' בבא"ח: (שם) שכתב: **א.** תמרים. **ב.** רוביא. [כשאומר שיכרתו אויבנו ושונאינו, יכוון בזה על כוחות הרעות שנבראו מן העונות של האדם ומניצוצי קרי]. **ג.** כרתי. **ד.** סילקא. [וכשאומר שישתלקו אויבנו יכוון בזה על המקטרגים וכוחות הדין המשטינים למעלה]. **ה.** קרא. [ויכוון בשם קר"ע]. **ו.** רימון. **ז.** תפוח. **ח.** ראש כבש. **ועי' בגר"ב:** **א.** שיקח תמרים. *ואח"כ יקח דבר שברכתו האדמה, ויכוון לפטור שאר הירקות שאוכלים לסימן (כגון: הסילקא, הלוביא, והדלעת), משום שיש שחששו שמא מכיון שאינם באים אלא לסימן יש לברך עליהם.

*מתי יש לאוכלם:

עי' בגר"ב: (פ"ג-ה"ג) שכתב יש שנהגו לאוכלם בין הקידוש לסעודה, אך ראוי לאוכלם לאחר ברכת המוציא לאחר שטעם כזית מהפת, ואפשר גם לאוכלם באמצע הסעודה, או בסופה. כדי שלא להיכנס למחלוקת הפוסקים האם יש לברך על פרות וירקות שגוררים את תאוות האכילה. **וכ"כ בהל"ע** (נצבים ד') לאכול את הסימנים לאחר ברכת המוציא כדי שלא יכנס בספק ברכה אחרונה שלהם.

*מתי לכתחילה יש לסעוד את סעודת היום:

כתב הגר"ב: (ח"ב-כ"א-ד') לכתחילה יש לסעוד סעודה שניה קודם חצות היום. כמו בשבת כך הדין גם ביו"ט. **וכ"כ הכה"ח:** (רצ"א אות ב') ומי שלא הספיק לסעוד קודם חצות, יסעד לאחר חצות היום.

*אלו שאוכלים לפני תפילת מוסף: יש להיזהר שלא לאכול מיני מזונות שספק אם ברכתם המוציא, יותר משיעור כביצה, שהרי פסק השו"ע בסי' (רפ"ו-ג') שאסור לאכול סעודת קבע לפני תפילת מוסף. *ושיעור כביצה לצאת ידי סעודה הוי ביצה קלופה שהוא 45 גר'. *אלו שעושים קידוש לאחר תפילת מוסף ואוכלים מיני מזונות: במקום הצורך אפשר לאכול מיני מזונות שספק אם ברכתם המוציא. וכשאכלם לפני חצות יש לו לאכול פת אף לאחר חצות. (שהרי יש כאן ס"ס).

***עי' במשנ"ב:** (תקפ"ב-ס"ק כ"ו) שכתב שיש מהאחרונים שכתבו שנכון להימנע מתשמיש בשתי הלילות של רה"ש. והכל לפי מה שהוא אדם.... אך אם חלה טבילת מצוה ישמש, ויטבול בבוקר. **וכ"כ הבא"ח** (ט')

*תקפ"ג - סדר תשליך:

***הרמ"א:** (שם-ס"ב) הולכים על הנהר לומר ותשליך... **משנ"ב:** זכר לעקידה. [והביא בהל"ע נצבים ה' את דברי המדרש שכאשר הלך אברהם אבינו עם יצחק אל הר המוריה להעלותו לעולה כאשר נצטוו מפי הקב"ה קדמם השטן בדרך והתחיל להסית את אברהם ויצחק ולמונעם ממצות הבורא וכאשר תוחלתו נכזבה וסירבו אברהם ויצחק לשמוע בקולו הלך השטן ונעשה לפניהם נהר גדול כדי שלא יוכלו לעבור, והם לא השגיחו בזה ונכנסו למים עד שהגיעו לצוארם, ואז נשא אברהם עיניו למרום להתפלל לפני ה' יתברך, ואמר הושיענו אלוקים כי באו מים עד נפש, ומיד גער הקב"ה בשטן והלך לו. ומבואר בזוהר הקדוש שעקדת יצחק הייתה בראש השנה, ומטעם זה נוהגים ללכת לנהר לומר סדר תשליך להזכיר זכות אברהם ויצחק]. וטוב לילך לנהר שיש בו דגים. **ועי' עוד בגר"צ:** (פ"ד-ה"ט) טוב למי שאפשר שיעשה את סדר התשליך במקום שיש בו דגים. ואם אי אפשר לו, על כל נהר טוב לאומרו, וכשאינן נהר יאמר ליד בור מים, וכשאינן בור מים יאמר ליד ברז מים פתוח.

***והולכים ביום ראשון של רה"ש** אחר מנחה קודם השקיעה. **ועי' בגר"צ:** (שם-ה"י) שכתב שמנהג ירושלים לומר את התשליך אף כשחל יום הראשון של רה"ש בשבת. **וכ"כ הבא"ח:** (שם י"ב). **וכתב בהל"ע** (נצבים ה') - שבמקום שאין עירוב כדי שלא יכשלו הציבור בהוצאת המחזורים מרשות היחיד לרשות הרבים או בהעברתם ד"א ברה"ר יאמרו סדר התשליך באותה שנה ביום השני של רה"ש.

***ועוד כתב:** שמי שנאנס ולא עשה ביום הראשון תשליך יעשה ביום השני אחר מוסף.

*בעניין השינה ביום רה"ש

***הרמ"א** (שם) נוהגים שלא לישון ביום רה"ש. **משנ"ב** והאר"י היה ישן אחר חצות. ויושב בטל כישן דמי. *ואחר התפילה יקבע עצמו ללימוד. (ואם ראשו כבד עליו ישן מעט). *יש נוהגים לגמור כל התהלים. **וכ"כ הבא"ח** (שם י"א). ויש לקום משנתו בלילה קודם עלות השחר. ומי שראשו כבד עליו ישן לאחר חצות היום.

*בעניין התפילות ביום רה"ש

תקפ"ב - ס"א משנ"ב: אם ברה"ש וביוה"כ הוא מסופק מה הוא סיים, (האם האל הקדוש או המלך הקדוש) בכה"ג שבודאי הוא אמר את נוסח הברכה, דהיינו "ובכן תן פחדך" רק הוא מסופק מה הוא סיים, אפשר שאינו צריך לחזור.

שו"ע ס"ד: יש נוהגים להתפלל ברה"ש וביוה"כ בכריעה וצריכים לזקוף בסוף הברכות. **משנ"ב:** ואף בתחילת הברכות, קודם שאומר ברוך אתה ה', משום שלא להוסיף על תקנת חכ'.

שו"ע ס"ט: אע"פ שכל ימות השנה מתפללים בלחש, ברה"ש וביוה"כ אומרים בקול רם, שע"ז יתפלל יותר בכוונה. **משנ"ב:**

ומ"מ לא יגביה קולו יותר מדאי. **וכתב הילקו"י:** (הלכ' תפילת ר"ה י"א) מנהגינו על פי המקובלים שלא להגביה את הקול בתפילת לחש גם בר"ה ויוה"כ, ומ"מ ישמיע לאוזניו כמו בשאר ימות השנה.

***הרמ"א** נוהגים שכל אחד אומר לחברו לשנה טובה תכתב. **משנ"ב - כה"ח** (ס"ק ס"ד) ביום א' עד חצות. כתב הלבוש: שאדם לא יאמר לחברו לשנה טובה תכתב. (שהרי הצדיקים נכתבים כבר בג' השעות הראשונות של היום, ואין ראוי שיאמר לחברו לשון המורה שאינו צדיק). **והמג"א סבר:** שיכול לומר לחברו עד חצות. וביום לאחר חצות: יש לומר לשנה טובה תכתב ותחתם. כתב הט"ז: שבלי ל' יכול לומר לחברו. אך האליה רבה: חולק ע"ז.

אמירת אבינו מלכנו / וצדקתך - כשרה"ש חל בשבת

כתב הרמ"א (תקפ"ד-ס"א) שאין אומרים אבינו מלכנו ברה"ש שחל בשבת. **וכתב הכה"ח** (תקפ"ד-ח') שמנהג ירושלים לאומרו אפי' שחל בשבת. אך צריך לדלג מקום שמוזכר בו חטא ועוון וכיוצ"ב. **וכ"כ הגר"צ** (ח"ד-פ"ד-ת"א)

אמירת צדקתך

לדעת השו"ע (תקצ"ח ס"ג) אומרים צדקתך במנחה. **וכתב שם הרמ"א** ש"א: שלא לאומרו, וכן אנו נוהגים, אך **כתב שם הכה"ח** שמנהג ירושלים כמנהג המקובלים, שלא לאומרו. **וכתב הגר"צ** (ח"ד-פ"ד-ת"א) שראוי לנהוג שלא לאומרו. ויש מקומות שנהגו לאומרו, ובכל מקום ינהג כמנהג אותו המקום.

כמה קורבנות היו מקריבים ברה"ה:

א. 2 תמידים של כל יום - לעולה. ב. קורבנות מוסף של כל ר"ח שהם 2 פרים. 1 אייל 7 כבשים - וכל הנ"ל לעולה. ושעיר עזים אחד לחטאת. והיו עוד קורבנות של ר"ה שהם 1 פה. 1 אייל. 7 כבשים - כל הנ"ל לעולה. ושעיר עזים אחד לחטאת. נמצא שמקריבים 23 קורבנות.

תקפ"ה - דיני ברכת השופר

***עי' ברמב"ם** (בהלכות תשובה פ"ג-ה"ד) שכתב - אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו - כלומר עורו ישנים משינתכם והקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה, לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב, חטא חטא אחד הרי הכריע עצמו והכריע כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה. עשה מצוה אחת הרי הכריע עצמו והכריע כל העולם כולו לכף זכות וגרם להם תשועה והצלה זה הוא שנא': "וצדיק יסוד עולם" זה שצדק עצמו והכריע כל העולם והצילו.

ועוד **כתב המדרש תנחומא** (סוף פר' וידא) אמר הקב"ה לאברהם

אתה אמרת את שלך ואני אומר את שלי - עתידים בניו של יצחק לחטא לפני ואני דן אותם בראש השנה אם מבקשים שאחפש להם זכות ואזכור להם עקדת יצחק יהיו תוקעים לפני בשופר של איל.

ועוד אמרה הגמ' בר"ה (ט"ז). אמר רבי אבהו: למה תוקעים בשופר של אייל, אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאלו עקדתם עצמכם לפני.

ש"ע ס"א *צריך לתקוע מעומד. **משנ"ב**: וכן הברכה צריכה להיות מעומד, כדין כל ברכת המצוות. והתקיעות: התוקע צריך לעמוד ואם ישב, יצאו. והציבור: לא הטריחו אותם לעמוד, משום כבוד הציבור. ועוד מפני שהם עתידים לשמוע את התקיעות מעומד במוסף.

***משנ"ב**: ואם יחיד שומע התקיעות ואינו עתיד לשמוע על סדר הברכות, צריך מדינא לעמוד לכתחילה. **ועי' בבא"ח** (ט"ו) שכתב שיש מקומות שנוהגים לעמוד בשעת הברכה, ויש מקומות שלא נהגו לעמוד. **ועי' בגר"צ** (פ"ה-ה"א) שכתב שמנהגנו לעמוד בשעת הברכה.

תקפ"ז – דין שמיעת קול השופר.

ש"ע ס"א: התוקע בתוך הבוה, או בתוך המערה, או בתוך חבית גדולה, אותם העומדים בתוך הבור או המערה יצאו. ואותם העומדים בחוץ אם קול שופר שמעו יצאו, ואם קול הברה שמעו לא יצאו. **ועי' בב"ה**: ל"בד"ה קול הברה - שקול הברה היינו קול מעורבב. (והט"ז כתב: שהיינו קול חלוש).

משנ"ב: בבניין שרובו על הקרקע ומקצתו בתוך הקרקע, אין שם קול הברה, ולכן אף העומדים בחוץ יצאו.

ועי' ש"ע עוד במשנ"ב: (בס"ק ז') שכתב - ש"א שאפי' בתוקע בבית הכנסת ויש עומדים בחוץ קצת רחוק ממנו, שיין בזה גם הבחנה לבדוק אם שמעו את קול השופר, או קול הברה. ויש מי שמחמיר ואומר שלעומדים בחוץ תמיד נשמע קול הברה. ומסיק המשנ"ב: שיש לחוש לדעה זו שלא בשעת הדחק ולתקוע שוב בלי ברכה.

ועי' עוד בב"ה: ל"בסד"ה או - שהסתפק מה הדין כשיש דירה רגילה מתחת הקרקע, והחלונות הם מעל הקרקע סמוך לארץ, האם העומדים בחוץ יצאו יד"ח, ונשאר בצ"ע.

***ולפי"ז** יש לדון מה הדין שבית הכנסת נמצא במקלט? **ועי' בגר"צ**: (פ"ה-ה': י"ד) שכתב - שאותם השומעים בתוך המקלט יצאו. ואותם העומדים בחוץ אם יש שם כמה חלונות שפתוחים לחוץ, גם הם יצאו. אבל אם רק הדלת פתוחה, או רק חלון אחד פתוח לחוץ, אם קול שופר שמעו יצאו, אך אם קול הברה שמעו לא יצאו.

ש"ע ס"ג: השומע מקצת תקיעה שלא בחיוב ומקצתה בחיוב - לא יצא. וי"א: שיצא. **משנ"ב**: וה"ה אם כל התקיעה הייתה בחיוב אלא שהוא נכנס באמצע התקיעה, או שיצא

באמצע התקיעה ושוב לא שמע - לא יצא. שנחשב ששמע חצי שיעור תקיעה, אע"פ שמה שהוא שמע זה את כל אורך שיעור התקיעה. משום שלמעשה הוא צריך לשמוע את כל אורך שיעור התקיעה של התוקע מתחילתה לסופה.

***ועוד כתב המשנ"ב**: (ס"ק ט"ז) שכתבו האחרונים - שיזהרו כל העם שלא להוציא כיחם וניעם בשעת התקיעה, כדי שישמעו את כל הקולות מתחילתם ועד סופם.

***משנ"ב**: קטנים שהגיעו לחינוך, מצוה להביאם ולהחזיקם אצלם, ויאייס עליהם שישמעו את כל התקיעות ולא יבלבלו את הציבור.

תקפ"ט – חיוב נשים בתקיעת שופר:

ש"ע ס"ג: אשה פטורה מתקיעת שופר משום דהוי מצוות עשה שהזמן גרמא. **ועי' בבא"ח**: (י"ז) שכתב - שהנשים פטורות מן הדין, אך רוב הנשים קבעו מצוה זו עליהן בתורת חיוב, ובאות לביהכנ"ס לשמוע שופר. לכן אשה שנהגה כך כמה שנים, נעשה עליה חיוב. ובכה"ג שהיא נאנסה שנה אחת שלא יכלה להגיע לביהכנ"ס, יבוא התוקע אצלה לביתה ויתקע לה, אך לא תברך. ואם גם התוקע לא יוכל לבוא אצלה, תעשה התרה בערב רה"ש על קבלת המנהג.

תק"צ | סדר תקיעת שופר וצורת התקיעות.

עי' בסיכום.

תקצ"ב | תקיעות מעומד בתפילת מוסף. והאם י"ל וידוי או להרהר וידוי בין סדרי התקיעות.

ש"ע ס"א *מחזיר הש"ץ התפילה ותוקעים על סדר הברכות למלכויות תשר"ת פעם אחת. ולזכרונות תשר"ת פעם אחת. ולשופרות תר"ת פעם אחת.

*ועכשיו נוהגים לתקוע למלכויות תשר"ת ג"פ. וכן לזכרונות ולשופרות. הרמ"א: וי"א שתוקעים למלכויות ולזכרונות ולשופרות כל פעם תשר"ת פעם אחת.

***משנ"ב**: וכל התקיעות הללו צריכות להיות בעמידה, ובדיעבד אם ישב יצא.

ועי' בגר"צ: (פ"ה-י"ח) שהמנהג היום לתקוע תשר"ת תשר"ת תר"ת כשמחזיר הש"ץ התפילה. וכן בתפילת לחש כך עושים והוא על פי הקבלה. **וכ"כ הכה"ח**: (בסי' תקפ"ה או כ"ח).

***פ"ת**: הגרי"ז סבר: שיש לדקדק לשמוע מפי הש"ץ את כל החזרה, ובעיקר שישמע את הדברים המעכבים את התפילה כדי שיהיו התקיעות על סדר הברכות. ואם לא שמע את הדברים המעכבים את התפילה לדעת הגרי"ז: לא יצא. אך לדעת החזו"א: יצא.

***עי' בשו"ע**: (בסי' תקצ"ז ס"ד) שכתב שאת התקיעות של מוסף יש לעשות בתשר"ת את השברים והתרועה בשתי נשימות. **וכתב הגר"צ**: (פ"ה-ה': כ"ב) כשהוא תוקע בשתי נשימות יפסיק ממש בנשימה בין השברים לתרועה.

ש"ע ס"ג: לא ישיח לא התוקע ולא הציבור בין תקיעות של מיושב לתקיעות של מעומד. משום שהברכה קאי גם על התקיעות של מעומד. וכ"ש שלא ידבר בין הברכה לתקיעה.

***משנ"ב:** (ס"ק י') ובשעת התקיעות עצמן פשיטא שאסור לדבר ואפי' אסור לרוק משום שצריך לשמוע כל התקיעה מראשה לסופה ואפי' היא ארוכה הרבה. וכ"ש שאסור להשמיע קול פיהוק או נחירת גרון לפי שהוא מבלבל גם האחרים ששומעים.

האם יש לומר וידוי בין הסדרים של התקיעות:

***משנ"ב:** מה שמובא במחזורים תפילות ובקשות בין הסדרים של התקיעות אין לאמרם בפה רק יהרהר בלבו. או שיאמר רק לאחר כל סדר התקיעות. **ועי' בבא"ח:** (י"ג) שכתב - כששוהה התוקע בין תשר"ת לתש"ת, וכן בין תש"ת לתר"ת, יתוודה

בלחש על חטאיו בפרטות. (ובסדור הרש"ש מובא נוסח הווידוי) ואע"פ שכתב הזהר הקדוש שאסור לפרט חטאיו ביום רה"ש, ה"מ בקול רם, אבל בלחש שפיר דמי. **וכ"כ הגרב"צ:** שגם כ"כ - שבמקום שנהגו לעשות הפסקה בין הסדרים, מותר וראוי להתוודות בפה בלחש, ובשעת התקיעות עצמן יהרהר בלב בתשובה. וראוי שיציין אדם לעצמו לפני כן את העוונות שצריך הוא להתוודות עליהם. **אך כתב בהל"ע** (נצבים ז') - יש נוהגים להפסיק באמירת וידוי בין הסדרים של תשר"ת לתש"ת וכו' וצריכים לבטל מנהגם משום שהם נכנסים לחשש ברכה לבטלה. ומ"מ אם רצה להרהר וידוי בלבו בלבד בין הסדרים הרשות בידו.

***הביא בפ"ת:** שהכריעו האחרונים שאפשר לברך ברכת אשר יצר בין התקיעות.

דיני עשרת ימי תשובה

תקפ"ב | דיני המלך הקדוש והמלך המשפט, וכל שאר ההזכרות

***ש"ע ס"א:** בעשרת ימי תשובה אומר המלך הקדוש והמלך המשפט והטעם הוא משום שעכשיו הם ימי דין והקב"ה יושב ודן את כל העולם ומראה מלכותו וממשלתו שמלכותו בכל משלה.

***המלך הקדוש:** אם טעה או שהוא מסופק בהמלך הקדוש חוזר לראש. וכ"כ הבא"ח: (נצבים י"ח).

ש"ץ שטעה ואמר הקל הקדוש ונזכר לאחר כדי דיבור חוזר לראש, וצריך לומר שוב קדושה. **אך בהל"ע** (נצבים י') **כתב:** שהש"ץ חוזר רק לברכת אתה קדוש מכיון שענו הציבור קדושה נחשבת ברכת אתה קדוש לתחילת הברכה.

וכן כשטעה הש"ץ בברכת מעין שבע [בתפילת ערבית של ליל שבת] חוזר לתחילת ברכת מעין שבע. **אך כתב בהל"ע** (נצבים י"א) שבברכת מעין שבע אם נזכר באמצע הברכה לפני שחתם בא"ה מקדש השבת יחזור לומר "ממגן אבות בדברו מחייה מתים במאמרו". ואם לא נזכר עד שחתם מקדש השבת אינו חוזר.

***בהמלך המשפט: ש"ע:** אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר לברכת השיבה, ואומר משם ואילך על הסדר. ואם עקר רגליו חוזר לראש. **והבא"ח פסק** אם טעה ואמר מלך אוהב... מכיון שהזכיר מלך אינו חוזר, ואפי' שהש"ע פסק שחוזר מ"מ קימ"ל סב"ל אף נגד מרן ולכן אינו חוזר. (וכך פסק אף הרמ"א). **ועי'**

בכה"ח: (בסי' קי"ח) שפסק כדברי הבא"ח מחמת סב"ל, והוסיף שם שאף אינו רשאי להתפלל בנדבה, משום שבתפילת נדבה צריך כוונה מרובה. **ועי' עוד בפ"ת:** שהביא הרבה אחרונים שס"ל כדברי הש"ע שבכל גווני יש לו לחזור. **ופסק בהל"ע** (נצבים י"ב) - שאם סיים תפילתו יש לו לחזור לראש, וקודם שיחזור יתנה ויאמר אם אני חייב לחזור ולהתפלל הריני חוזר ומתפלל תפילה זו לתפילת חובה. ואם איני חייב לחזור הריני חוזר ומתפלל תפילה זו לתפילת נדבה. וישתדל לכון בתפילתו כראוי כפי יכולתו. [ועדיין הדבר צריך תלמוד]. **ועי' עוד בחבורה.**

ש"ע ס"ב: אם טעה ותוך כדי דיבור תיקן דבריו א"צ לחזור. [וכך פסק הבא"ח. שם] **משנ"ב:** אם שהה יותר מכ"ד לא מהני חזרתו. *וכ"ז כשלא התחיל ברכה אחרת, שאם התחיל ברכה אחרת לא מהני חזרתו, ואף שהיא תכ"ד. *ואף אם כשאמר שם ה' דעתו היה לסיים האל הקדוש, וסיים המלך הקדוש מהני.

ש"ע ס"ה: בשאר ההזכרות אם לא הזכיר [זכרנו - ומי כמוך - ובספר] א"צ לחזור.

משנ"ב: כל זמן שלא אמר שם ה' של אותה ברכה יכול לחזור, אך אם אמר שם ה' אינו יכול לחזור. וכך פסק הבא"ח (ד'). ועוד כתב שאם לא אמר זכרנו יאמר אותה בשומע תפילה, ושאר ההזכרות אם לא אמרם יאמרם קדם שיעקר רגליו משום שהם בקשת רחמים.

דרשה לראש השנה

הגמ' בר"ה (טו) אומרת - אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות - כדי שתמלכוני עליכם. זכרונות - כדי שיעלה זכרוכם לטובה. ובמה בשופר. ז"א שע"י הפס' שאנו אומרים במלכיות יש התם המלכת הקב"ה, עד כדי כך שאומר יסוד ושורש העבודה שצריך בכוונתו להמליך את הקב"ה לא רק עליו אלא גם על זרעו וזרע זרעו. והשאלה מדוע אין אנו מרגשים במה שאנו אומרים המלכת הקב"ה ? ומתרץ ר' ישראל מסלט שהביאור מחמת שהגמ' אומרת אמרו לפני דהיינו אם אדם מרגיש שהוא נמצא לפני הקב"ה ומדבר אליו אז יש בו הכרה והוא יכול להמליך את הקב"ה אך אם הוא אומר א"ז כמצוות אנשים מלומדה אין הוא יכול להמליך.

ובהמלכת הקב"ה הוא צריך להרגיש מה שהמשנה באבות אומרת בטל רצונך מפני רצונו ויש בזה ב' דרגות דרגה ראשונה כאשר הרצון שלי מתנגש אם רצון הקב"ה אז אני מבטל את הרצון שלי מפני רצונו. אך יש דרגה יותר גבוהה וזה שאין לי בכלל רצון ולא דבר שאני רוצה מפני רצונו של הקב"ה, ולא כמו דרגה ראשונה שזה מגיע ואז אני מבטל את הרצון שלי אלא שזה בכלל לא מגיע הרצון שלי מפני רצון הבורא יתברך. כמו שמצינו אצל אברהם אבינו ע"ה שהקב"ה אומר לו ללכת לעקוד את יצחק ואומר הביה"ל שאברהם אבינו יכל לומר להקב"ה הרי אני אומר להם לא לעקוד את בניהם למולך ואיך אני יעקוד עכשיו את יצחק, ועוד הרי אתה אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע ואיך עכשיו אני יעקוד אותך, והשכר של אברהם היה שהוא לא שאל שאלות אלא הוא עשה בתמימות מה שהקב"ה אמר לו, וזה הדרגה הגבוהה של בטל רצונך מפני רצונו שאפי' שיש לי לשאול שאלות אני עושה מה שהקב"ה אמר לי בלי שום ספיקות, ואפי' שהשטן בא אליהם בדרך וניסה להסית אותם הם הלכו ברמ"ח אבריהם ושס"ה גידיהם לעשות רצון הבורא יתברך זהו עבד נאמן. וכן מצינו אצל משה רבינו שהוא נקרא עבד נאמן שהרי הוא מסר עצמו על התורה הקדושה ועשה את כל מה שהקב"ה אמר לו. ורק בכזה מצב שאדם יודע את הרבונו של עולם הוא יכול להיות עבדו הנאמן, שהרי עבד שלא יודע את גדלות מלכו כמה שהוא מעריך אותו הוא לא מעריך אותו נכון, ומחמת כן ניתן לנו קודם את ר"ה ורק אח"כ את יו"כ שאפי' שמצד הסברא קודם היה צריך להינתן לנו את יו"כ בשביל שנתנקה מהעוונות ורק אח"כ את ר"ה שנמליך את הקב"ה, אך למעשה א"א

להתנקות מהעוונות אם אין אנו יודעים לפני מי אנו מתנקים מהעוונות, ולכן ניתן לנו קודם את ר"ה. א"כ לפי"ז השאלה איך אנחנו יכולים לעריך את הבורא יתברך בשביל להמליך אותו עלינו. וצ"ל כמ"ש הביה"ל בס"א בערך שש מצוות תמידיות ששם הוא כותב איך אפשר ליחד את הקב"ה ע"י שידע את גדלותו וגדלותו אפשר לדעת רק ע"י לימוד התורה הקדושה. וזה צריכים לכוון במה שאנו אומרים זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים כתבנו בספר חיים למענך אלוקים חיים דהיינו שכל הסיבה שאנו רוצים לחיות בשבילך אלוקים חיים שהרי אין לנו סיבה לחיות כאן בעולם הזה כמו בהמות וחיות שאין להם שום ערך רוחני. שהרי זה אנו אומרים כל בוקר לבד הנשמה הטהורה שהיא עתידה לתת דין וחשבון לפני כסא כבודך.

ולכאורה אדם יכול לשאול את עצמו ממה כל כך הפחד הרי עד עכשיו אנו ב"ה חיים וגם יש חזקת חיים א"כ כמו שבשנים הקודמות ב"ה עברנו את יום הדין כך מסתמא שנעבור אותו גם השנה א"כ ממה כ"כ יש לפחד, אך הנראה שלפי דברי הרמב"ם והראב"ד יש הרבה ממה לפחד אם אדם לא יחזור בתשובה או שהוא יראה ח"ו שאין לו ממי לפחד, שהרי הרמב"ם כותב בהלכות תשובה (פ"ג-ה"ב) על דברי הגמ' בר"ה (טו) שצדיקים נחתמים מיד לחיים, ואמר הרמב"ם שהוא נחשב צדיק כאשר יש לו רוב זכיות. ורשעים נחתמים מיד למיתה ובנונים תלויים ועומדים בין ר"ה ליו"כ. ומדויק עוד בדברי הרמב"ם במש"כ שם בהלכה ג' שהבנוני תולין לו עד יו"כ שאם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה, הרמב"ם לא אמר שהעיקר שיעשה רוב זכיות על רוב העוונות שיש לו אלא אומר הרמב"ם שהכל תלוי בתשובה ומשמע שבלי התשובה אפי' שעכשיו יהיה לו רוב זכיות זה לא יועיל לו ליום הדין אלא כל מה שיועיל לו זה רק דבר אחד וזה התשובה. ושאל עליו הראב"ד שהרי כמה רשעים גמורים מסתובבים בנינו ואין הם מתים. ולכן אמר הראב"ד ע"ד הגמ' הנ"ל שהביאור שהם נחתמים לאלתר למיתה כאשר לא עשו תשובה היינו שאם נגזר עליהם לחיות 120 שנה יורד להם 119 מחמת שנגזר עליהם מיתה. ועיי"ש עוד בכס"מ שתירץ ע"ד הרמב"ם שזה מש"כ הרמב"ם בסוף ההלכה שאין אנו יודעים לשער ערך של כל מצוה ומצוה א"כ אין אנו דנים אותה לפי הכמות אלא לפי ההיכות. אבל אפשר לומר עוד ברמב"ם שהביאור שנקנס עליו לא מיתה גשמית אלא

על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אלהם כמעשה הרשעים, ויש רשעים שמגיע אלהם כמעשה הצדקים" ומסבירה הגמ' שהטעם שנותנים לצדקים כמעשה הרשעים בשביל לנכות אותם בעולם הזה בשביל שיגיעו לעולם הבא זכים, והרשעים שנותנים להם כמעשה הצדיקים אלו הרשעים שרוצים לנכות להם את המעשים הטובים אשר הם עשו בעולם הבא, בשביל שיגיעו בלי שום זכיות לעולם הבא, וא"כ לפי"ז אפשר שנותנים לו את השכר שמגיע לו בעולם הבא בעולם הזה ומזה יש לו לדאוג שמא פה בעולם אפי' שהוא לא רואה צער או מכאוב מ"מ הסיבה לא מחמת שהוא צדיק אלא שאת השכר שמגיע לו א"ז נותנים לו כאן בעולם הזה ולכן יש לו לעשות תשובה ומעשים טובים.

ר"ה (ט"ז) אמר ר' יצחק: מדוע תוקעים כשהם יושבים וחוזרים ותוקעים כשהם עומדים - כדי לערבב את השטן. [עיי"ש עוד בתוס']

ר"ה (ט"ז) ואמר ר' יצחק אין דנים את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנא' כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם.

ר"ה (י"ז:) ויעבור ה' על פניו וכו'. מדוע נא' פעמיים ה' [הגמ'-תוס'-הרא"ש].

ר"ה (י"ז:) מה הקב"ה נותן למי שמעביר על מדותיו.

ר"ה (י"ח.) שנים עולים לגרדום תפילה שלמה עיי"ש מה שפירש רש"י.

ר"ה (יח.) עשרת ימי תשובה בכל קראנו אליו.

מיתה רוחנית דהיינו שהוא יעסוק בכל מיני דברים בעולם רק לא בתורה הקדושה והכל יצר הרע יתן לו לעשות להתנדב פה ולעשות כסף שם רק בתורה שלא יעסוק וגם שיבוא לעסוק בתורה לא תראה עליו שום חיבור אמיתי למה שהוא עושה, כמו שהמדרש תנחומא סוף פר' וילך מביא שרשעים אפי' בחייהם קרויים מתים וצדיקים אפי' במיתתם קרויים חיים משום שהשאלה מה המצב של הנשמה של האדם איפה היא נמצאת. ולזה אנו צריכים בימים אלו לעסוק בתשובה שלמה שלא ח"ו נגיע למצב הזה. ועוד אפשר לבאר שהסיבה לפחד לא רק כמש"כ לעיל בגלל דברי הראב"ד שמורדים לו מהשנים שקצבו לו. או שגוזרים עליו אליבא דהרמב"ם מיתה רוחנית. ועי' בזה עוד בפרהמ"ש לרמב"ם על מס' יומא בפ"ט במשנה אחרונה שהמשנה אומרת שהאומר אחטא ואשוב אין מספיקים בידו לעשות תשובה. וכן האומר אחטא ויה"כ יכפר אין יוה"כ מכפר ומסביר שם הרמב"ם וז"ל מכפר כמו אמרם אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ולפיכך לא יעזרהו השם שיעשה בצום כיפור מה שראוי לו לעשות כדי שיתכפר לו עונותיו באותו היום. וכן כותב הרמב"ם בהלכות תשובה בפ"ו ה"ג ואפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים הרבה עד שייתן הדין לפני דיין האמת שיהיה הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה מרצונו ומדעתו שמונעים ממנו התשובה ואין מניחים אותו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאים שעשה. הרי מזה צריך לפחד ולשוב מעבירות שבידו כדי שיצליח לשוב באמת מרשעותו. ואפשר עוד לבאר ע"פ הגמ' בהוריות (י:) שאומרת על הפס' "יש הבל אשר נעשה

העלון מוקדש:

לרפואת ענבל בת לבנה תחי'
ולע"נ לבנה בת עישה ז"ל

ולהצלחת כל העוזרים
והמסייעים בהחזקת הכולל

בכל ענייני הכולל והעלון
ניתן לפנות:

טלפון: 052-7647148

דוא"ל: A0527647148@GMAIL.COM

פדיון כפרות בהידור ניתן להעביר בנדרים פלוס בכרטיס אשראי / בהעברה בנקאית

דרכי תרומה והשתתפות בפעילות העמותה:

בנק מרכנתיל (17) סניף: (746) מ"ח: (93342006) ע"ש: כולל ומוסדות מנחת דוד ע"ר מס' 580746014

קוד מוסד להקמת הרשאה לחיוב חשבון: 20239 ע"ש כולל ומוסדות מנחת דוד

לתרומות בכרטיס אשראי / ביט: נדריים פלוס < כולל ומוסדות מנחת דוד